
Helseberedskap

RETT OG URETT

PREBEN AAVITSLAND

Tidsskriftet

Odelstinget vedtok 5. juni enstemmig ny lov om helsemessig og sosial beredskap (1). Loven gir vidtgående fullmaktsbestemmelser om rekvirering, tjenesteplikt og ressursfordeling til bruk i krig og katastrofer.

En gruppe nedsatt av Sosial- og helsedepartementet startet arbeidet med den nye loven i mai 1995. Gruppens innstilling (2) ble sendt på høring i juli 1997. Etter behandling av de 131 høringsuttalelsene oversendte regjeringen sitt lovforslag til Odelstinget i juni 1999 (3). Sosialkomiteen innstilte 30. mai enstemmig til Odelstinget et uforandret forslag (4), som så ble vedtatt uten debatt en uke senere (1). Loven vil tre i kraft fra den tid Kongen bestemmer, sannsynligvis 1. juli 2001.

Loven vil avløse lov av 1955 om helsemessig beredskap. Bestemmelsene i den loven kan bare anvendes i krig. Fullmaktsbestemmelser i den nye loven kan anvendes også ved kriser og katastrofer i fredstid etter beslutning av Kongen (§ 1-5). Lovens formål (§ 1-1) er ”å verne befolkningens liv og helse og bidra til at nødvendig helsehjelp og sosiale tjenester kan tilbys befolkningen under krig og ved kriser og katastrofer i fredstid”.

Ansvarsprinsippet, som er sentralt for landets øvrige beredskap, lovfestes nå også for helseberedskapen (§ 2-1): ”Den som har ansvaret for en tjeneste, har også ansvaret for nødvendige beredskapsforberedelser og for den utøvende tjeneste, herunder finansiering, under krig og ved kriser og katastrofer i fredstid, med mindre noe annet er bestemt i eller i medhold av lov. Tilsvarende skal den som fører tilsyn med en virksomhet, også føre tilsyn med virksomhetens beredskap.” Loven gjelder for alle offentlige og private helse- og sosialtjenester, vannverk og apotek, for næringsmiddelkontrollen og for alt personell i disse virksomhetene.

Plikt til å ha beredskapsplaner for helse- og sosialtjenestene innføres for kommuner, fylkeskommuner og staten (§ 2-2). Kommunehelsetjenesteloven og sykehusloven endres tilsvarende.

Etter lovens § 3-1 får Sosial- og helsedepartementet fullmakt til å rekvirere (mot erstatning) ”fast eiendom, rettigheter og løsøre av ethvert slag som trengs til bruk for helse- og sosialtjenester, til bolig for personell eller lagring av materiell og utstyr”.

Departementet får etter lovens §§ 5-1 og 5-2 fullmakt til å pålegge virksomhetene som er nevnt ovenfor å yte visse tjenester, stille sine ressurser til rådighet for bestemte formål, legge om driften, utvide driften eller flytte virksomheten.

Etter lovens § 4-1 får arbeidsgiver fullmakt til å pålegge personell i virksomhetene nevnt ovenfor ”å forbli i tjeneste utover ordinær arbeidstid”, uavhengig av bestemmelsene i arbeidsmiljøloven. Denne fullmakten gjelder alt personell, men bare i krig, ved truende krig og, etter beslutning av Kongen, ved kriser eller katastrofer i fredstid.

I tillegg innføres i kommunehelsetjenesteloven (§ 3-5) og spesialisthelsetjenesteloven (§ 2-1c) en ny likelydende bestemmelse om tjenesteplikt for helsepersonell: ”Ved ulykker og andre akutte situasjoner som forårsaker ekstraordinær pågang av pasienter, kan (fylkes-) kommunen pålegge helsepersonell som tjenestegjør i (fylkes-) kommunen, å utføre nærmere tilvist arbeid.” Disse bestemmelsene er ikke betinget av Kongens beslutning eller at landet er i krig.

LITTERATUR

1. Besl. O. nr. 84 (1999 – 2000). Vedtak til lov om helsemessig og sosial beredskap. www.stortinget.no/beso/beso-199900 – 084.html
2. Helsemessig og sosial beredskap – forslag til lov. Oslo: Sosial- og helsedepartementet, 1997.
3. Ot.prp. nr. 90 (1998 – 99). Om lov om helsemessig og sosial beredskap.
4. Innst. O. nr. 79 (1999 – 2000). Innstilling fra sosialkomiteen om lov om helsemessig og sosial beredskap.

Publisert: 10. september 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 10. juli 2026.